

BONCE ARRIPERENT, etc. Josephins dicit quod accusatores dixerunt, leones fuisse satatos caribus, et idem Daniel non tetigisse. Et tunc rex jussit ut ipsi darent carnes leonibus; quod cum vellent facere, leones eos decerpserunt. ANTEQUAM VENIRENT AD PAVIMENTUM. Et ex hoc patet manifeste, quod Daniel ex sua justitia fuerat liberatus.

MENOCHIUS.

JURENT AUTEM REGE, ADDUCTI SUNT VIRI ILLI, QUI ACCUSAVERANT DANIELEM. EXECECI FEX TALIONIS PECCATORUM, quae omni jure æquissima est. Re enim examinata, intellectu rex Danieli inimicos sibi imposuit, et dolos edictum extorsisse, quod Danielen sibi fidissimum et utilissimum de medio tollerent.

ET FILI, ET UXORES EORUM, quia etiam hi sceleris participes, parentes et maritos contra Danielen incitando.

ET NON PERVERERUNT USQUE AD PAVIMENTUM LACI, donec arriperint eos leones, et omnia ossa, etc.; id est, necdum pervererant usque ad pavimentum, cum leones ipsos discerpserunt.

TRINUS.

QUI ACCUSAVERANT DANIELEM, convicti quod fraude et dolo, nec nisi odio innocentis Danielis extorsissent edictum regium, REGE JURENT, IN CUMIDI LACUM LEONUM MISSI SUNT, IPSI, ET FILIO, ET UXORES EORUM, quia haec maritos, illi parentes ad scelus existabant vel adjuyerant, inquit Hector Pintus. Addit Josephus, plurimum carnis leonibus prius datum esse, quam hi illis obijerentur, ut publicè constaret, leones non saturitate retardatos (ut hi calumniari fuerant), sed sola divina potentiæ prædictos, à Daniele abstunuisse.

LTRANUS.

VERS. 25. — TUNC DARIUS REX SCRIPIT UNIVERSIS POPULIS, TRIBUBUS, ET LINGUIS, HABITANTIBUS IN UNIVERSA TERRA. Hic describunt Dei magnificencia predicata per regem Darium propter visionem miraculam. Et patet sententia ex predictis in principio 4., et in fine cap. presentis. Morætior expponendo, processus æmulationis describitur in hoc capite, qui in temnissimis primò notatur ambitio; ex hac secuta est elatio; ex hac amulatio insidiatio; ad ultimum istorum dejeicio. Et hac omnia patent in literâ. Ad evadendum autem æmulationem, exemplo Danielis revertendum est ad orationem; et in modo orandi consideri quod Daniel ingressus est domum, in quo notatur consideratio mortis; orabat apertis fenestrâs, in quo notatur attentionis legis; in coenaculo, in quo notatur excessus contemplationis; tribus temporibus, in quo notatur ordinatio temporis; flebat genua, in quo notatur confessio oris; ad ista sequuntur liberatio ejus, in quo appetit aquilæ Dei; et æmulorum perditio, in quo appetit Dei severitas.

MENOCHIUS.

LINGUIS, etc., nationibus; singule enim nationes peculiariter habent linguam, dialecto saltem à ceteris differentem.

IN UNIVERSA TERRA, in universi terrâ ditonis meæ;

sic proximè sequenti versiculo dicitur: *In universo imperio et regno meo.*

TIRINUS.

PAX VOBIS MULTIPLECTUR, felicitas scilicet et prosperitas. Chaldaicorum edictorum formula, quæ reges populum, salutabant. Èa etiam Nabuchodonosor usus est capite 5, 98, quin et D. Petrus Gracce loquens, 4 Epist. cap. 1, num. 2.

ESTIUS.

VERS. 26. — A ME CONSTITUTUM EST DECRETUM, UT IN UNIVERSO IMPERO ET REGNO MEO, TREMISCANT ET PAVEANT DEUM DANIELIS. Hoc loco aliquoties uitetur Augustus, ut doceat posse compelli penit et legibus harretios ad rectam fidem, maximè quia illam deseruerunt. Sed queritur quem cultum hic rex præcipiat? Aliqui putarunt, quod voluit publica sacra Deo Israel constitui, sicut fecerunt Romani, quando aliquem novum deum recipiebant. Sed *verisimiliter* est, quod Darius tantum præcepit ut omnes tremiserent et paverent Deum Danielis, id est, ut omnino abstinerent ab irreverentia ejus, nec auderent linguum ullo modo laxare in ejus contumeliam. Sic et supra, cap. 3, Nabuchodonosor post miraculum trium puerorum in foras ignis: «A me ergo positum est hoc decreatum, ut omnis populus, tribus et lingua, quecumque locuta fuerit blasphemiam contra Deum Sidrach, Misach et Abdenago, disperreat, et domus ejus vacetur.»

MENOCHIUS.

TREMISCANT ET PAVEANT DEUM DANIELIS, etc., reverentur.

TRINUS.

IN UNIVERSO IMPERO MEO PAVEANT DEUM DANIELIS, etc., et ex sancto pavore caveant cum offendere, blasphemare, vel irritare: caret verò servire illi, et in omnibus obediere. Hinc videtur Darius rex verè conversus fuisse ad Deum.

MENOCHIUS.

VERS. 27. — IN COELO ET IN TERRA; QUI LIBERAVIT, PLUSTRUM QUAM VIDERAT, CONFITERE, neque enim in celo signum ullum viderat; sed Daniel servatum fuisse tantum esse miraculum ducebatur, ut jam nihil esse ericeret, quod Deus facere non posset.

MENOCHIUS.

PERSEVERAVIT USQUE AD REGNUM DARI, REGNUS CYRI PERSÆ. Id est, in magno fuit honore, quamdiu Darius regnum duravit, aut quando regnavit Darius, quod Cyrus regnare cōspicil, sub quo iterum accusatus et leonibus objectus est.

TRINUS.

PORRO DANIEL in maximo regis favore, honore, et gloriâ PERSEVERAVIT USQUE AD REGNUM, id est, usquidum duravit regnum Darii, qui sub finem hujus primi anni regni sui Babylonici è vivis excessisse putatur, teste S. Hieronymo. Item quousque duravit regnum Cyri Persæ, quod tertio anno finem accepit, Cyro à Tomyri Scytharum regnâ castro, et vitâ exuto. Vide Chronicon supra citatum. Allegoricè, Daniel typus fuit Christi, et patientis, et in lacu inferni sine noxa deli-

tescentis, et mox gloriose resurgentis, inquit Ruper-tus; et anagogicè, resurrectionis omnium nostrum non tam figura quam prælibatio fuit, et quasi primicia.

CAPUT VII.

1. Anno primo Baltassar regis Babylonis, Daniel somnum vidit: visio autem capitis ejus in cubili suo: et somnum scribens, brevi sermone comprehendit: summatingue perstringens, ait:

2. Videbam in visione mea, nocte, et ecce quatuor venti corli pugnabant in mari magno.

3. Et quatuor bestie grandes ascenderant de mari diverso inter se.

4. Prima quasi leona, et alas habebat aquilæ: aspiciebam d'unc evulsa sunt alas ejus, et sublata est de terra, et super pedes quasi homo stetit, et cor hominis datum est ei.

5. Et eis bestia alia similis ursi in parte stetit: tres ordines erant in ore ejus, et in dentibus ejus: et sic dicebant ei: Surge, comedere carnes plurimas.

6. Post haec aspiciebam, et ecce alia quasi pardus, et alas habebat quasi avus, quatuor super se, et quatuor capita erant in bestia: et potestas data est ei.

7. Post haec aspiciebam in visione noctis, et ecce bestia quarta terribilis, atque mirabilis, et fortis nimis: dentes ferocius habebat magnos, comedens atque communiens, et reliqui pedibus sunt concavulæ: dissimilis autem erat exteris bestiis, quas videram ante eam, et habebat cornua decem.

8. Considerabam cornua, et ecce cornu aliud parvum ortum est de medio cornu: et tria de cornibus primis evulsa sunt à facie ejus: ecce oculi, quasi oculi hominis, erant in cornu isto, et os loquens ingentia.

9. Aspiciebam, donec throni postulat sunt, et Antiquus dierum sedet: vestimentum ejus candidum quasi nix, et capilli capitii ejus quasi lana mundâ: thronus ejus flammæ ignis, rotæ ejus ignis accensus.

10. Fluvius igneus rapidusque egrediebatur à facie ejus: milia millium ministrabant ei, et decies milles centena milia assistebant ei: judicium sedet, et libri aperti sunt.

11. Aspiciebam propter vocem sermonum grandium, quos cornu illud loquebatur: et vidi quoniam omnibus dierum esset bestia, et perficet corpus ejus, et traditum est ad comburendum igni:

12. Aliarum quoque bestiarum ablata esset potestas, et tempora vita constituta esset ei usque ad tempus et tempus.

13. Aspiciebam ergo in visione noctis, et ecce cum nubibus cœli quasi filius hominis veniebat, et usque ad Antiquum dierum pervenit: et in conspectu ejus obtulerunt eum.

14. Et dedit ei potestatem, et honorem, et regnum: et omnes populi, tribus et lingue, ipsi servient: potestas ejus, potestas aeterna, quæ non auferetur, et regnum ejus, quod non corrumpetur.

15. Horruit spiritus meus: ego Daniel territus sum in his, et visiones capitii mei conturbaverunt me.

16. Accessi ad unum de assistantibus, et veritatem

CHAPITRE VII.

1. La première année de Baltassar, roi de Babylone, Daniel eut une vision en songe: il eut cette vision étant dans son lit; et ayant écrit son songe, il le recueillit en peu de mots, et en marqua ainsi les principaux points:

2. J'ai vu, dit-il, cette vision pendant la nuit: il me semblait que les quatre vents du ciel se combattaient l'un l'autre sur une grande mer,

3. Et que quatre grandes bêtes fort différentes lesunes des autres montaient hors de la mer.

4. La première était comme une lionne, et elle avait des ailes d'aigle; et comme je la regardais, ses ailes lui furent arrachées: elle fut ensuite relevée de terre, et elle se tint sur ses pieds comme un homme, et il lui fut donné un cœur d'homme.

5. Après cela, parut à côté une autre bête qui ressemblait à un ours; elle avait trois rangs de dents dans la gueule; et il y avait qui lui disaient: Levez-vous, rassassiez-vous de carnage.

6. Après cela, comme je regardais, j'en vis une autre qui était comme un léopard; et elle avait au-dessus d'elle quatre ailes comme celles d'un oiseau: cette bête avait quatre têtes; et la puissance fut donnée à cette bête.

7. Je regardais ensuite dans cette vision que j'avais pendant la nuit, et je vis paraître une quatrième tête, qui était extraordinairement forte: elle avait de grandes dents de fer, et elle dévorait, mettait en pièces, et foulait aux pieds ce qui restait: elle était fort différente des autres bêtes que j'avais vues avant elle, et elle avait dix cornes.

8. Je considérais ses cornes, et je vis une petite corne qui sortait du milieu des autres: trois de ses premières cornes furent arrachées de devant elle: cette corne avait des yeux comme les yeux d'un homme, et une bouche qui disait de grandes choses.

9. J'étais attentif à ce que je voyais, jusqu'à ce que des trônes furent placés, et que l'Ancien des jours assit: son vêtement était blanc comme la neige; et les cheveux de sa tête étaient comme la laine la plus propre: son trône était des flammes ardentes, et les roues de ce trône un feu brûlant.

10. Un fleuve de feu et rapide sortait de devant sa face: un million d'anges le servaient, et mille millions assit devant lui. Le jugement se tint, et les livres furent ouverts.

11. Je regardais attentivement, à cause du nombre des grandes paroles que cette corne prononçait; et je vis que la bête avait été tuée, que son corps était détruit, et qu'il avait été livré au feu pour être brûlé.

12. Je vis aussi que la puissance des autres bêtes leur avait été ôtée, et que la durée de leur vie leur avait été marquée jusqu'à un temps et un temps.

13. Je considérais ces choses dans une vision de nuit, et je vis comme le Fils de l'homme qui venait avec les nuées du ciel, qui s'avanza jusqu'à l'Ancien des jours: et on le présenta devant lui;

14. Et il lui donna la puissance, l'honneur et le royaume; et tous les peuples, toutes les tribus et toutes les langues le servirent: sa puissance est une puissance éternelle, qui ne lui sera point ôtée, et son royaume ne sera jamais détruit.

15. Mon esprit fut saisi d'étonnement: moi, Daniel, je fus épouvanlé de ces choses; et ces visions qui étaient représentées me jetèrent dans le trouble.

16. Je m'approchai d'un de ceux qui étaient prê-

querelbam ab eo de omnibus his : qui dixit mihi interpretationem sermonum, et docuit me :

17. Haec quatuor bestiae magna, quatuor sunt regna que consurgent de terra.

18. Suscepimus autem regnum sancti Dei altissimi : et obtinebunt regnum usque in seculum seculorum.

19. Post hoc volui diligenter discere de bestia quartâ, que erat dissimilis validè ab omnibus, et terribilis nimis : dentes et ungues ejus ferrei : comedebat et comminabat, et reliqua pedibus suis concubabat.

20. Et de cornibus decem, que habebat in capite : et de alio quo ortum fuerat, ante quod cediderant tria cornua : ei de cornu illud quo habebat oculos, et losquens grandia, et majus erat exteri.

21. Aspiciebam, et ecce cornu illud faciebat bellum adversum sanctos, et prevalebat eis,

22. Donec venti Antiquis dierum : et iudicium de sanctis Excelsi : et tempus advenit, et regnum obtinuerunt sancti.

23. Et sic ait : Bestia quarta, regnum quartum erit in terra, quod majus erit omnibus regnis : et devorabit universam terram, et concubebat et comminabat eam.

24. Porro cornua decem ipsius regni, decem reges erunt : et aliis consurget post eos, et ipse poterit erit prioribus, et tres reges humiliabitur.

25. Et sermones contra Excelsum loquetur, et sanctos Altissimi conteret : poterit quod possit mutare tempora et leges, et tradentur in manu ejus usque ad tempus, et tempora, et dimidium temporis.

26. Et iudicium sedebit, ut auferatur potentia, et conteratur, et disperset usque in finem.

27. Regnum autem, et potestas, et magnitudo regni, que est subire omne colum, detur populo sanctorum Altissimi : cuius regnum, regnum sempernum est, et omnes reges servient ei, et obediunt.

28. Illequeus finis verbi. Ego Daniel multum cogitatione meis conturbabar, et facies mea mutata est in me : verbum autem in corde meo conservavi.

VARIETAS LECTIUM. A vers. 1 ad 5.

Vers. 1.—*Vulg.* Anno primo Baltassar regis Babylonis, Daniel somnium vidit; visio autem capituli eius in cubili suo : et somnium scribens, brevi sermonem comprehendit : summatimque perstringens, ait.

Pagn. Caput sermonum dixit.

Tig. Rerum summam comprehendit.

Syr. Visiones capituli, etc., summam sermonum suorum exposuit.

2.—*Vulg.* Videbam in visione meâ nocte, et ecce quatuor venti coeli pugnabant in mari magno.

Sept. Ego Daniel videbam, etc., irruerant in mare magnum.

Syr. Turgefaciebant.

Arab. Furebant.

208
sents, et je lui demandai la vérité de toutes ces choses ; et il m'interprêta ce qui se passait, et me l'enseigna.

17. Ces quatre grandes bêtes sont quatre royaumes qui s'éleveront de la terre.

18. Mais les saints du Dieu très-haut entreront en possession du royaume, et ils régneront jusqu'à la fin des siècles, et dans les siècles des siècles.

19. J'eus ensuite un grand désir d'apprendre ce que c'était que la quatrième bête, qui était très-différente de toutes les autres, effroyable au-delà de tout ce qu'on peut dire : ses dents et ses ongles étaient de fer ; elle dévorait, mettait en pièces, et foulait aux pieds ce qui avait échappé à sa violence.

20. Je voulus m'enquérir aussi des dix cornes qu'elle avait à la tête, et d'une autre qui lui vint de nouveau, en présence de laquelle trois de ses cornes étaient tombées, et de cette corne qui avait des yeux et une bouche qui prononçait de grandes choses ; et cette corne était plus grande que les autres.

21. Et comme je regardais attentivement, je vis que cette corne faisait la guerre contre les saints, et avait l'avantage sur eux.

22. Jusqu'à ce que l'Ancien des jours parut : alors il donna aux saints du Très-Haut la puissance de juger ; et le temps étant accompli, les saints entrerent en possession du royaume.

23. Sur quoi il me dit : La quatrième bête est le quatrième royaume qui dominera sur la terre ; et il sera plus grand que tous les royaumes : il dévorera toute la terre, il la foulera aux pieds, et la réduira en poussière.

24. Les dix cornes de ce même royaume sont dix rois qui régneront : il s'en élèvera après eux un autre qui sera plus puissant que ceux qui l'auront devancé, et il absorbera trois rois.

25. Il parlait insolentement contre le Très-Haut ; il foudra aux pieds les saints du Très-Haut ; et il s'imaginerà qu'il pourra changer les temps et les lois : et les saints seront livrés entre ses mains jusqu'à un temps, deux temps, et la moitié d'un temps.

26. Mais le jugement se tiendra ensuite, afin que la puissance soit ôtée à cet homme, qu'il soit entièrement détruité, et qu'elle périse pour jamais ;

27. Et qu'en même temps le royaume, la puissance et l'étendue de l'empire de tout ce qui est sous le ciel, soit donné au peuple des saints du Très-Haut, car son royaume est un royaume éternel, auquel tous les rois seront assujettis avec une entière soumission.

28. Ce fut la fin de ce qui me fut dit. Moi, Daniel, je fus fort troublé ensuite dans mes pensées : mon visage en fut changé ; et je conservai ces paroles dans mon cœur.

3.—*Vulg.* Et quatuor bestiae grandes ascendebant de mari diversæ inter se.

Arab. Variantes illa ab ista.

Syr. Emergebant è mari.

4.—*Vulg.* Prima quasi leona, et alia habebat aquila ; aspiciebam donec evulse sunt alia ejus, et sublata est de terra, et super pedes quasi homo stetit, et cor hominis datum est ei.

Pagn. Prima erat quasi leo.

Syr. Regnum Babyloniorum prima similis leoni, etc.

5.—*Vulg.* Et ecce bestia alia similia ursi in parte stetit ; et tres ordines erant in ore ejus, et in dentibus ejus, et sic dicebant ei : Surge, comedere carnes plurimas.

Pagn. Et ad latum unum stetit, et tria latera in ore ejus inter dentes ejus.

Arias. Tres costa in ore ejus.

Tig. Habens tres holos.

Syr. Regnum Medorum bellua secunda.

CONCORDIA ET EXPOSITIO LITTERALIS.

VERS. 1.—*Visio autem capituli ejus in cubili suo.* Alii : *Visiones capituli*, quia plura illâ visione, continentur, et idem in plurali *visiones* dixerunt. *Et somnium scribens brevi sermone comprehendit.* Alii : *Caput sermonum dixit*, rerum summam comprehendit, earum scilicet quae in somnio viderat. 2. *Pugnabant in mari magno.* Alii : *Irruebant, turgesfaciebant*; hoc est, bi quatuor venti ab Oriente, Occidente, Aquiloni et Meridie fluentes irruerant in mare magnum, hoc est, Midditerraneum, et illud perturbabant. 4. *Prima quasi leona.* Alii : *Quasi leo*, sed idem sensus. Quod autem haec bestia referat, Syr. ait : *Regnum Babyloniorum prima quasi leo*. 5. *In parte.* Alii : *Ad latum unum stetit.* Illa autem bestia, scilicet pardus, significat regnum Persarum, Et tres ordines erant in ore ejus. Alii : *Tria latera, tria costa*, etc., hoc est : *Tria regna possidebit*, Babylonicum, Persicum et Medorum.

ANNOTATIONES.

LYRANUS.

VERS. 1.—ANNO PRIMO BALTAASSAR. Supra posuit propheta quinque visiones que respiciunt Christi primum adventum ; hic consequenter ponit alias quinque que respiciunt ejus adventum secundum. Prima est de quatuor animalibus monstruosis, et de adventu Iudicis, et designat ultima tribulationis totalem processum ; secunda de pugna Persarum et Grecorum, sub specie arietis et hirci, quae designat ejusdem tribulationis principalem conflictum. Tertia de hebdomadibus abbreviatis usque ad mortem Christi, que designat ejusdem tribulationis solatum, quia tempore persecutions Antichristi maximum solatum erit fidelium de memoria passionis Christi. Quarta de apparitione viri liberationis populi prauantantis, que designat ejusdem tribulationis terminum. Quinta de pugna Christi et victoria finali, sub signo regis Aquiloni et Austris ; et designat ejusdem tribulationis triumphantis. Partes etiam patibunt in quinque capitulis sequentibus per ordinem positae. Circa primam visionem considerandum quod causa materialis est de quatuor regnis mundi principibus, fides successivæ affligenibus : et de regno Christi perfectè obtento in iudicio finali omnia regna conteranta. Causa finalis est providentia et cautela contra futuram tribulationem : quia minus ferunt jacula que praevidentur ; et ut ostendatur quod usque ad finem mundi perversorum molestia est fides impugnatura, et jurisdictionis finaliter perfuria, et Antichristi molestia finaliter perfuria, et Christi militia eternaliter regnatura. Causa efficientis principalis, est Spiritus sanctus animo desideranti et devoto infundens cognitionem regnorum, temporum et factorum. Daniel autem est causa efficientis instrumentalis sub quâdam brevitate describens ; causa formalis in divisione consistit, et dividitur in duas partes, quia primo præmitur quadam præfatio respectu sequentium ; secundò describitur ipsa visio, ibi : *Verbum in visione meâ.* Circa primum tria ponuntur. Primum est tempus in quo ista visio facta est, cùm dicatur : *Anno primo Baltassar.* Ex quo patet quod Daniel non posuit visiones secundum ordinem historie vel temporis, in qua facta sunt Danielis, quia illa quæ scripta sunt in cap. preced. fuerunt facta post illum visionem, quia facta fuerunt sub Dario. Darius autem suc-

cessit Baltassar, ut visum est in fine c. 5. Ratio autem hujus ordinis est quia ista visio est purè prophetica, et idem ponitur cum visionibus sequentibus ; que sunt ejusdem conditionis. Precedentes autem visiones, vel sunt purè historicæ, vel sunt partim propheticae et partim historicæ. Alia ratio est ; precedentes enim pertinent ad Christi primum adventum, ut dictum est supra, cap. 1 ; haec autem cum sequentibus pertinent ad adventum Christi secundum, scilicet ad iudicium, ut magis videbitur prosequente. Secundò tangunt modus videndi, cùm subditur :

DANIEL SOMNII, etc. Ex quo patet quod vidit in somno, et non in vigilia. Tertio subdit modum scribendi, cùm subdit : *Et somnium scribens*, etc.

MENOCIUS.

ANNO PRIMO BALTAASSAR REGIS, etc. Supra non semel monimus in Prophetis temporum seriem non servari. Patet hoc in his que hoc capite narrantur, que multo tempore evenerunt prius quam praecedentia, que duobus supra capitibus expota sunt.

SOMNIUM VIDIT, non vulgare, sed propheticum, et divinitus immutatum.

VISIO AUTEM CAPITI EJUS IN CUBILI SUO : scilicet illi objecta est dum in suo cubili somnum caperet. Vel, si se habet...

LYRANUS.

VERS. 2.—*VIDERAM, etc.* Hic consequenter describitur ipsa visio ; secundò ipsius visionis interpretatione, ibi : *Horrunt spiritus meus.* Primo in duas, quia primo ponitur visio in generali, secundò explicatur magis in speciali, ibi : *Prima quasi leona.* In prima parte dicit sic Daniel : *Videbam*, id est, intellegibam.

IN VISIONE MEA, quia sensum visionis imaginaria intellexit. Intelligentia enim opus est in visione, ut dicitur infra, cap. 10.

NOCRE, quia tunc quietatis sensibus exterioribus, facultiis cogniti supernaturalium accipiuntur, ut supra habitat est.

ECE QUATUOR VENTI COELI, id est, quatuor angelii, qui proper similitudinem venti, dicuntur spiritus ; ventus enim invisibilis est proper suam subtilitatem, proper quod vocatur spiritus, sicut et Angelus. Potest autem hic locus exponi duplicitate. Uno modo de angelis malis, et sic dicuntur pugnare, quia exci-

tant homines ad pugnam; alio modo de angelis bonis, qui present diversis regnis, et sic dicuntur pugnare pro subditis, quando proponunt coram Domino eorum merita, quae aliquando sunt contraria; tamen angelis ista merita contraria proponendo coram Domino non habent voluntates contrariae, sed querunt super hoc beneficium divinum de futuris; ut quod tale regnum dominetur tali, vel e converso: sciat tamen super hoc divinam voluntatem, accepta est utriusque angelo, sive sit pro exaltatione gentis cui praestet, sive pro depressione; ista autem diffusis tractantur 2 Sententiarum.

In MARI MAGNO, id est, in hoc mundo, qui dicitur mare, propter instabilitatem et variabilitatem regnorum que sicut mare agitantur, et procelles ibi oriuntur.

MENOCCHIUS.

QUATUOR VENTI, etc. Per quatuor ventos idem significatur quod paulo post per quatuor bestias. Porro, ut patet ex versic. 17, per quatuor bestias totidem regna significantur.

In MARI MAGNO, Mare magnum Hebreorum custoditum Mediterraneanum videtur intelligi, quod magnum est comparatio maris Mortui et lacum quos ipsi maria appellant.

TIRINUS.

ECCE QUATUOR VENTI, id est, quatuor commotiones, strepitus, bella, quibus quatuor monarchiae sue singulis tempore experient, et stabilitate fuerint, in mari magno, id est, in mundo, qui instar maris perpetuis fluctibus, et quidem salis atque amaris, agitantur.

LYRANUS.

VERS. 5. — ET QUATUOR BESTIE, id est, quatuor regna magna. Et dicuntur bestie propter ferocitatem.

GRANDES, propter superbiam et potentiam.

ASCENDENT, id est, oriebantur successivè.

DIVERSE INTER SE, id est, moribus et legibus differentes.

MENOCCHIUS.

ET QUATUOR BESTIE GRANDES ASCENDENT, id est, quatuor ingentia regna, ut dicitur v. 17, que ideo bestiis potius quam hominibus assimilantur, quid non tam jure et ratione, quam vi et tyrannide parte et aquista sua. Ita Durandus, Pighius, Driedo, et ex iis Lud. Molina. Unde et S. Augustinus magna regna vocat magna latrocinia. Et Jer. 4, v. 7, Nabuchodonosor vocatur prode genitum. Porro quatuor haec bestiae ferocias omnes, potentes et terribiles, sed in aliis plurimis rebus multum diversas inter se et dissimiles.

LYRANUS.

VERS. 4. — PRIMA. Ille explicatur visio in particuliari, et dividitur in quatuor partes, secundum quatuor regna: secunda incipit ibi: *Et ecce; tercia ibi: Post haec aspiciebam; quarta ibi: Post haec.* Prima igitur bestia signat regnum Chaldaeorum, et maxime quantum ad regem eius Nabuchodonosor; ideo dicitur:

QUASI LEONA, propter ferocitatem et luxuriam, quae in Chaldaea vigebat. Leona enim inter bestias

est ferocior, et maximè si catus nutrit, et semper gestus in cōtum.

ET ALIAS HABEBAT AQUILE. Alia una, est abundanta et divitiae, quibus abundabat illud regnum: unde supra significabatur per caput aureum, ut supra dictum est. Altera, est perita armorum, propter exercitium bellorum, quibus Nabuchodonosor debellavit et subjagavit sibi regna multa. Iste duabus aliis, scilicet peritiae armorum et divitiae, cerebatur in altum per superbiam, in tantum quod faciebat se adorare sicut Deum, ut visus est supra, cap. 5; propter hoc de ipso scribitur Isa. 44: *Supa astra caeli concendant, et similiis ero Altissimo.* Dicuntur autem iste aliae aquile, quia aquila est rex avium, in quo signatur monarchia Nabuchodonosor.

ASPICEBAM, DONEC EVULE, etc., quia quando in futuram versus est Nabuchodonosor, quilibet rapiebat divitias ejus; simillima potencia ejus omnino doteat ad tempus.

ET SUBLATA EST DE TERRA, quia ab hominibus detectus est, ut dictum est supra.

ET SUPER PEDES, etc., quia quando restituimus est ei sensus, recognovit se hominem fragilem.

ET COR EJUS DATUM EST EI, id est, cor humanum: quia prima potius reputabatur se quendam deum. Potest etiam hoc exponi de toto regno. Et ate hujus regni, id est, divitiae et potentia Chaldaeorum, ablata sunt per Cyrus et Darium, qui subverterunt Babylonem; et quasi homo stetit, quando Chaldaei Medis et Persis subjecti facti sunt; quia tunc cognoverunt se esse homines fragiles.

MENOCCHIUS.

PRIMA QUASI LEONA. Haec significat primam monarchiam, s' illicet Chaldaeorum, et praesertim regnum Nabuchodonosoris, qui multum illud auxit: dicitur leona ob potentiam et ferociam. Leona enim leone ferocior est, praesertim cum catus nutrit; sic etiam Jerem. c. 4, 7, et Isa. c. 5, 29, Nabuchodonosor leoni comparant.

ALIAS HABEBAT AQUILE. Monstrum fuisse regem Babylonis indicat partim leonem, et partim aquilam. Leonem propter fortitudinem et ferocitatem, aquilam ob celeritatem in bellis conficiendi: sic Jerem. 4, 15, de eo dicitur: *Velociores aquilis equi illius,* etc.; c. 48, 40: *Ecce quasi aquila volabit.*

EVULE SUNT ALAE EIUS, cum ablatâ regia potestate, ad bestias relegatus est, cap. 4, n. 50.

SUBLATA EST DE TERRA, quia inter homines versari desit, et in sylvas abiit, ut esset cum feris.

SUPER PEDES QUASI HOMO STETIT. Stetit super pedes quasi homo, et cum illi humanum datum est, et cum recuperato humano sensu restitutus est regno, cap. 4, num. 35; prius enim quasi bellua, curvus more quadrupedum ambulabat.

TIRINUS.

PRIMA, id est, Chaldaeorum monarchia, quasi LEONA, animis heroicis ac generosis res maximas gerens; ET ALIAS HABEBAT QUASI AQUILE, quibus et genitum imperium, neque Assyriacum et Babylonicum, et

stupenda celeritas in utroque occupando designatur; Jerem., cap. 4, v. 15: *Velociores aquilis equi illius, etc.*; c. 48, v. 40: *Ecce quasi aquila volabit,* etc. In hac monarchia aspiciebam unum praeter ceteris eminentem monarcham, Nabuchodonosorem magnum, omniam animi elationem cœlitis usque ad depressionem, donec evulsa sunt ei ambo alæ ejus, et privatus utrumque imperio, privatus quoque usus rationis et sensu humano, instar bovis humi serperet in sylvis, donec agnosceret Deum cœli, et serio resipesceret: tunc enim sublata demum, seu erecta, fuit haec bestia de terra, et super pedes quasi homo stetit, etc., ut c. 4. v. 41dum. Nec diu tamecum post in gradu hoc suo stetit haec bestia: nam

LYRANUS.

VERS. 5. — ET ECCE ALIA BESTIA. Haec significatur regnum Medorum et Persarum: ideo dicitur:

SIMILIS URSO, quia ursus est leone mitior: vel magis propriè loquendo minus crudelis; sic regnum istud erga Judæos fuit mitius respectu præcedentium: quod patet, quia Cyrus captivatum Judæos remisit, et templum redæficare præcepit, ut habeatur Esdras. 1. Item alia ratione comparatur ursus, qui ursus est potenterissimus ad labores, et verbera, et parvo contentus cibo, ita quod pro magnâ parte anni nihil sumit: sic Persi infangibiles erant laboribus, et insuperables bellis, et adeo parec victos, ut penitus sicco pane uterentur, nisi gratia hospitum vel festi, ut dicit Trogen Pompeius historiographus.

IN PARTE STETIT, quia illud regnum non venit contra Jeruzalem ad bellandum, ut dicunt Judei: sed historia Judith contra contrarium, quod Canibus, filius Cyri (qui alio nomine dicitur est Nabuchodonosor), misit Holofernem ad debellandum filios Israel; sed illam historiam non accipiunt Judei, nec (ut dicunt) habet apparentiam veritatis, quia illo tempore erant ita subjecti Judei Persis, quod non auderant significare templum sine licenti regis, et ideo non est verisimile quod auderent exercitui tanto resistere, quem habebat Holofernes dux filius exercitus.

ET TRES ORDINES, etc., id est, tria regna simul juncta virtute Persarum, scilicet, regnum Chaldaeorum, Medorum et Persarum.

ET SIC DICEBANT EI, id est, cuidam regi illius regni, scilicet, Assuero.

SURGE ET COMEDE, etc., quia Aman et socii ejus suaserunt regi Assuero interfectionem Judeorum, ut patet Esther 5. Notandum quod de Judeis magis loquitur propheta, quam de aliis gentibus, quia propter

VARIETAS LECTIUM.

VERS. 6. — Vulg. Post haec aspiciebam, et ecce alia quarta terribilis, atque mirabilis, et fortis nimis; dentes ferreos habebat magnos, comedens atque comminens, et reliqua pedibus suis conculeans: dissimilis autem erat ceteris bestiis, quas videram ante eam; et habebat cornua decem.

Pagn. Erant atque aves super dorso ejus. Alii. Quasi panthera.

Tig. Quatuor etiam cornua fuerunt illi animali, et datum est ei imperium.

Syr. Regnum Persarum postea videbam.

eos haec visio, et alie prius ostendebant Danieli: quia tamen persuasio iniqua Aman non habuit effectum, ut patet Esther 7, ideo non dicitur hic quod bestia comedederit, sed quia suadebant ei comedere.

MENOCCHIUS.

BESTIA ALIA SIMILIS URSO. Haec est monarchia Persarum; cur similis ursus dicatur, non esse axiè et militare querendum monet Maldonat. Similitudines aliquot persequitur Cornel. à Lapide, quas qui volet apud ipsum legit.

IN PARTE STETIT, Syrus habet: *Ad unum latus stetit.* Quasi dicat: Ad latus unum tantum irruit, scilicet in Babylonis; si enim à Cyro superatis, Persae impotiti possunt sunt.

TRES ORDINES ERANT IN ORE EIUS. Vatablus vertit, tres boli; significatur tria imperia, scilicet Babylonicum, Medicum et Persicum, que in una monarchiam à Cyro coniuncta sunt, partim hereditario jure, partim armis, quasi dentibus domata.

ET SIC DICEBANT EI. His verbis divina permisso significatur, sine qua non potuisset Cyrus tot in suam potestatem regna redigere.

COMEDET CARNES PLURIMAS. Significatur Cyrus aut permissente, aut impellente Deo multas gentes subjugatur, multimè humanaarum carnium suo gladio assumptum.

TIRINUS.

ECCE BESTIA ALIA, nempe secunda monarchia Persarum et Medianorum, ut Syrus et Arabicus vertunt, in parte, id est, ad latus unum, stetit similis ursi, qui laborum atque inedia tolerantissimus, informes catulus suos, quos sine pilis, sine oculis, sine cruribus in lucem edit ursa, lambendo sensim format et perficit. Ita Persae viles, rudes, inexperti, Cyri prudentia et arta militari sensim ad bellum formati, et ad imperii fastigium evecti sunt.

TRES ORDINES, escarum, seu prædarum, ERANT IN ORE EIUS, et inter dentes ejus, ut Chaldaeus, Sept. et Vatablus vertunt, nempe tria imperia, Babylonicum, Medicum et Persicum, que Cyrus suis armis acquisivit, et in unam monarchiam compedit, inquit S. Hieronymus. Et DICERANT EI, seu socii exhortantes, seniores inimici insultantes: SURGE, insatiables bestia, comece carnes quas ungubis tuis plurimas discessisti. Sic Tonbris Seytharum regina, victo cesoque Cyro, caput ejus in utrem sanguine plenum demergens: Jam, inquit, satia te, Cyre, sanguine quem adeo satisisti, et ejus insatiables fuisti.

VARIETAS LECTIUM. Vers. 6, 7 et 8.

7. — Vulg. Post haec aspiciebam in visione noctis, et ecce bestia quarta terribilis, atque mirabilis, et fortis nimis; dentes ferreos habebat magnos, comedens atque comminens, et reliqua pedibus suis conculeans: dissimilis autem erat ceteris bestiis, quas videram ante eam; et habebat cornua decem.

Arias. Videns fui in visionibus noctis.

Theodor. Ferrei et magni.

Syr. Regnum Graecorum; denique videbam bellum quartam horrendam.

8.—Vulg. Considerabam cornua, et ecce cornu aliud parvulum ortum est de medio eorum: et tria de cornibus primis evulsa sunt à facie eius: et ecce

CONCORDIA ET EXPOSITIO LITERALIS.

VERS. 6.—ECCE ALIA QUASI PARDUS; ALI: Quasi panthera, Pardus ergo est quasi panthera, aut potius *panthera*; panthera enim sapientia feminam, *pardus*, et panthera mares significat, id est, plane sacerdos et ferus. Syr. explicat quid haec bestia portendat; sicut enim: Regnum Persarum postea videbam. 7. Terribilis atque mirabilis; ali: Formidolosa et terribilis. Quemam haec bestia referat, Syr. ait: Post hanc videbam regnum Graecorum. 8. Et ecce aliud cornu parvum ortum est, et tria de cornibus primis evulsa sunt à facie eius: quidam: A quo distracta sunt, ut sit sensus: ipsum cornu parvum tria evulsit cornua, nec perperam, nam facies rei accipitur aliquando pro re ipsa.

ANNOTATIONES.

LYRANUS.

VERS. 6.—POST HEC ASPIGEBAM ET ECCE ALIA, scilicet bestia, per quam designatur regnum Alexander et Graecorum: id est subditur:

QUASI PARDUS. Pardus enim est animal velocissimum: et ipse Alexander mira celeritate totum Orientem sibi subjecit, quia in septem annis partem Europae et totum Asiam obtinuit, ut dicit hic Glos. Varietates autem pardi signant diversa regna, et potestas, quae sibi subjecit: unde dicitur 1 Machab. 1, quod obtinuit reges terrae et tyrannos, et sicut terra in conspectu ejus.

ET ALIAS HABEBAT QUASI AVIS. Ista quatuor aliae sunt robur corporis, amnisotis, lartigas, et industria tam ex naturali ingenio quam ex studio armorumque exercitio, quae omnia fuerunt excellenter in Alexandro. Ista autem quatuor alias quasi volabat ad victorias, proper velocitatem debellandi adversarios.

ET QUATUOR CAPITA, etc., quia Alexander habuit quatuor successores, quibus divisum fuit regnum ejus; Ptolomeus enim successus sibi in Egypto, Seleucus in Syria, Antigonus in Asia, Philippus in Graecia.

ET POTESTAS DATA EST EI. Quasi dicat: Victoria predictae non sunt facte virtutis Alexandri, sed virtute a Deo sibi data: unde legitur in Scholasticis Hist. quod, cum Alexander cogitaret sibi subjegare orbem, existens adhuc in Macedonia, Deus sibi apparuit in similitudine summi sacerdotis Iudaeorum, induit pontificalibus ornamenti, et sibi victoriam promisit, propter quod Alexander veniens contra Ierusalem, cum populus ei obviaret, et summus sacerdos pontificalibus induitus, Alexander de equo descendit, et Deum qui sibi apparuerat adoravit in homine, qui ejus similitudinem gerebat, et id est civitati peperit.

TIRINUS.

ALIA QUASI PARDUS. Per pardum, aut, ut alii volunt, per pantheram, omnes Macedonicum regnum designari putant. Cum pardo Graecorum, aut, quod idem est, Macedonum imperium simile dicatur, multi querunt, celeritatemque et astutiam Graecorum notari putant; pardo enim est animal velocissimum, et maculosum, sed haec, ut monimus v. sup., anxi non persequenda.

oculi, quasi oculi hominis, erant in cornu isto, et os loquens ingentia.

Arias. Attentus fui in cornua.

Theodor. et aliqui alii post loquens grandia addant: Et bellum faciebat adversis sanctos.

Syr. Antioch. Cornu unum parvum emersit.

LYRANUS.

VERS. 7.—POST HEC. Hic describitur regnum quartum, scilicet Romanorum: et dividitur in duas partes, quia primò describit fortitudinem hujus regni, secundò ostendit ex ipso oritur Antichristi, ibi: Considerabam cornua. Circa primum considerandum, quod hæc bestia quarta non nominatur proprio nomine, sicut alia precedentes, quia non habuit aliquod proprium nomen alicuius bestie, per quod posset ferocitatem hujus regni designare, proper quod in Glossis Hebreis dicitur regnum Romanum nequam. De sanctitate hujus regni contra fidèles patet manifestè in persecutione martyrum, et in occisione precipitorum Apostolorum Petri et Pauli; et hoc est quod dicitur

BESTIA QUARTA, id est, Romanum imperium.

TERRIBILIS, proper crudelitatem praeditam.

MIRABILIS, proper humum sapientiam, qua vigebat in Romanis, in tantum quod per eam devicerunt orbem, magis quam per fortitudinem.

ET FORTIS NIMIS, proper potentiam.

DENTES FERREOS, etc., quia sicut ferrum domat omnia, ita regnum Romanum domavit omnia alia regna, sicut supra dictum est, cap. præc. 2.

COMEDENS, etc., aliquos occidendo.

ET BELIQUA PEDIBUS, etc., castros tributo subiendo.

DISSIMILIS, etc., quia potestatem et ferocitatem precedentium regnum multum excessit.

ET HABEBAT CORNU DECIM, id est, decem reges; sicut enim in cornibus est defensio animalium, ita reges debent defendere populum sibi subjectum. Considerandum autem quod isti decem reges non intelligentur hic per successionem unius post alterum, sed intelligentur simul existentes, ut patet infra eodem, per expositionem angelii loquentis cum Daniele, quia futurum est ut Romanum imperium dividatur in decem regna simili existentia, imminente tempore Antichristi, ut habetur Apoc. 7.

MENOCIUS.

IN VISIONE NOCTIS, per idem somnium nocturnum.

BESTIA QUARTA, per quam Romanum imperium significatur.

MIRABILEM, stupendam, et horribilis admiranda que forma.

DENTES FERREOS. Exercitus intelligit militum ferro armatorum.

COMEDENS, etc., quod homines quadammodo et regna vorare videbuntur.

PEDIBUS CONCULCANIS, ut solent aliquando bestie facere, quae homines non occidunt, aut devorant, sed patibus concubant, et proterunt: significatur fore ut Romani quos non occiderint, tributis subigant.

HABEBAT CORNU DECIM, per quae significantur decem reges potentes (ut ait angelus, num. 24, et S. Joan. Apocalyp. 17, num. 42) qui erunt sub finem mundi secundum regem Egypti, regem Africae, et regem Ethiopiae, ut D. Hier. interpretatur.

TIRINUS.

BESTIA QUARTA, non una aliqua certi nominis, sed ex plurimis commixtione confusum monstrum, Ro-

manorum est imperium, quod primò reges; secundò consules; tertiò decemviri; quarti rursus consules, sed his additi tribuni plebis, et subinde dictator; quintò imperatores unā cum consulis et tribunis administrarunt. Forma sanè monstrosa ex monarchia, aristocracia et democracia varie confusa: verè terribilia bestia, atque mirabilis; Chaldaicē, stupenda et fortis nimis; dentes ferreos et magnos habebat, id est, copiosos fortisque exercitus: nano arma bestie sunt dentes; communis, id est, discerpens, occidens, comedens, seu devorans alia regna, vel si que non devoret, pedibus suis concudebat, tributis subiectis; ita universi orbis regna, in unum quasi imperium cogens, ut Roma esset quasi compendio mundi, inquit S. Cypr., et colligitur ex 1 Machab. 15, v. 22 et 25.

ET HABEBAT CORNU DECEM, id est, decem reges potentes ac robustos, sub finem mundi, exortiores quidem ex Romano imperio, sed non erunt Roman imperii, qui orbem et imperium Romanum inter se dividunt. Ita innuit angelus, explicans nos haec mysteria: et ita exponunt omnes scriptores ecclesiastici, inquit S. Hier. et Josephus, Acosta et Ribera.

LYRANUS.

VERS. 8.—CONSIDERABAM CORNUA. Hic describitur adventus Antichristi ex predictis regibus oriundi. Et dividitur in duas partes, quia primò facit quod dicitur est. Secundò describit adventum Christi ad iudicium, omnem potestatem terrenam auferens, ibi: Aspiciebam donec throni. Circa primum dicitur sic: Considerabam cornua, id est, diligenter intuebar decem reges predictos.

ET ECCE CORNU, id est, Antichristus, qui erat rex undecim respetu illorum decem predicatorum, qui erit homo purus quantum ad potestatem in principio, sed postea crescat diabolus adjutorio.

ET TRIA DE CORNU, quia rex Africae, Egypti, et Ethiopiae subiugent in primis Antichristo. Per ista patet falsitas Porphyrii exponentis hoc de Antiocho Epiphane, quia non fuit decimus ab Alexandre magno, nec inventur quod reges occiderit, et septem alios sibi subjecerit, ut hic dicitur. Item bestia quarta ab Angelo dicitur hic regnum quartum, ut patet hic infra, codice cap. Regnum autem quartum ab omnibus dicitur esse Romanum regnum, de quo non fuit Antiochus, sed de regno Graecorum.

ET ECCE OCULI. Quasi dicat: Licet Antichristus faciat tanta mirabilia, tam ab aliquibus credatur Deus, tamen erit homo purus.

ET OS LOQUENS INGENIA. Quia promittendo et combinando, multos decipiet, et de multis jaetabit se que facere non potest.

MENOCIUS.

CORNU ALIUD PARVULUM ORTU EST, etc. Hic est Antichristus obscuru loco natus, et plebeius, qui sensim crescent, tres reges ex illis decem superaberunt, scilicet regem Egypti, regem Africae, et regem Ethiopiae, ut D. Hier. interpretatur.

OCULI QUASI OCULI HOMINIS. Oculi hominis significant humanam sapientiam, et prudentiam Antichristi, qui

multos seducet. Alli superbiam interpretantur, qua in oculis eminet.

OS LOQUENS INGENIA. Superbè enim sentiet, et loquetur, quemadmodum de illo scribit D. Paulus, 2 ad Thess. 2, 4: *Fore ut extollatur super omnes quod dicitur Deus, etc.*

TIRINUS.

DE MEDIO EORUM, DECEM CORNUM; Septuag., in medio eorum, ORTUM EST CORNU ALIUD undecimum PARVULUM initio, obscuro loco natum, et plebeium, sed sensim crescentis in tantam potentiam, ut aucti se palam opponere decem prioribus cornibus. Et quando tria illorum, nempe reges *Egypti*, *Aethiopie*, et *Ligiae*, bellum confringit, evertet et excidet, ut dicitur vers. 24, quibus excisa, reliqui septem reges victori colla submittent. Qui futuri sint hi septem reges nusquam indicatur. Quidam fingunt fore reges, primum, Syrie, seu Asiae majoris; secundum, Asiae minoris; tertium, Graecia; quartum, Anglia; quintum, Gallia; sextum, Hispania; septimum, Germania; quod haec partes aliquando fuerint Romani imperii. Sed alia velim argumenta priusquam his fidem habeam. Porro coru parvulum istud non est Christus, ut sanniant Judei: nam Daniel hic v. 26, dicit hoc cornu post tres annos cum medio, contritum iri et dispergit

VARIETAS LECTIONUM. A vers. 9 ad 12.

VERS. 9.—*Vulg.* Aspiciebam donec throni positi sunt, et antiquis dierum sedit; vestimentum ejus candidum quasi nix, et capilli capitis ejus quasi lana munda; thronus ejus flammæ ignis; rotæ ejus ignis accensus.

Arias. Donec throni elati sunt.

Pagn. Allati sunt.

Tigur. Posita sunt subsellia, etc., cuius solium flammæ ignes, etc.

10.—*Vulg.* Fluvius igneus, rapidusque egestebatur à facie ejus, millia ministrambrant ei, et decies milles centena millia assistabant ei: iudicium sedit, et libri aperti sunt.

Arias. Fluvius ignis trahens, etc., et myrias myriam.

Pagn. Fluvium igneum trahet. Sept. Mille millia deseribant ei, et dena millia decumum millium assistabant ei.

Syr. Judei sedit.

CONCORDIA ET EXPOSITIO LITTERALIS.

VERS. 9.—*Donec throni positi sunt.* Alii: *Posita sunt subsellia, sed majori cum emphasi dicuntur hic throni; throni enim regibus et magnatibus debentur.* 10. *Millia ministrambrant ei;* Sept., χίλια χιλιάδες, id est, mille millia, nempe millia, puta decies centena millia, tamen mediis hic non determinatus numerus ministrambrant angelorum insinuator, sed indeterminatus pro maximo. *Judicium sedit.* Alii: *Judei, nempe iudicatur.* 11. *Aspiciebam propter vocem sermonum.* Alii: *A voce;* est enim Hebr. min kol, à voce, etc., id est, postquam tam superbos sermones audire coipi ut viderem quem exitum haberent. *Et vidi quoniam imperfecta, etc.* 12. *Et tempora vita constituta essent eis usque ad tempus, et tempus.* Alii: *Concessa est eis longitudine aetatis, spatii et temporis,* nempe definita periodus ad Deo, quæ evoluta vidi ea everti et perire.

ANNOTATIONES.

LYRANUS.

VERS. 9.—*ASPICIEBAM.* Hic ponitur adventus Christi ad iudicium venientis, et regnum Antichristi contentis. Et dividitur in duas partes, quia primo ponitur

eisdem judiciali præsidentia, ratione deitatis; secundo ejus triumphalis victoria ex parte humanitatis; ibi: *Aspiciebam ergo in visione noctis.* In primis igitur parte dicitur, sic: *Aspiciebam, id est, considerabam*

usque in finem; illos verò contra quos pugnaverit, eternum deinceps regnatores et beatos. An Iudeis id obtigit à morte Christi? an Christi regnum post ejus necem non multò plus floruit? an non totum munum sibi subiect? Multò minus exponi potest de Mahomete vel Turca, ut volumen Vatablus, Joannes Annus, et Hector Pintus. Nam, ut alia taceam, quomodo dicimus, hunc non nisi tribus cum medio annis imperasse, quem constat penè mille annis rerum in Asia potius esse? Ergo ex omnium Catholicorum sententiâ, inquit S. Hieronimus, intelligentius hic est Antichristus, sub finem denuo mundi exoritur, et decent reges jam dictos subacturus. Vide Lessivum de hoc argumento.

ET ECCE OCULI QUASI OCULI HOMINIS ERANT IN CORNE ISTO PARVULO: id est, perspicaciâ, prudentiâ, scientiâ politica precellet, inquit Theodoritus. Item humanitate, comitate, virtutis simulatione, quâ multis decipit. Interim os habebit LOQUENS INGENIA, id est, mira, stupenda, incredibili jactans de se ac promittens suis: *In EXCELSUM VERÒ DEUM HORRENDA BLASPHEMIA EVOCEMUS, ET MINAS AC TORMENTA INAUDITA SPIRANS IN SANCTOS, UT DICITUR V. 25.* Sed dum sevire pergit crudelis hac bestia, et a nullo homine domari potens;

illud cornu parvolum, quod significat Antichristum. *DONEC THRONI POSITI SUNT.* Dixit, *throni, in plurali, quia non solus Christus iudicabit, sed Apostoli, et viri perfecti ei assistent in iudicio, super thrones sedendo.*

ET ANTIQUIS DIERUM SEDIT. Hoc dicit quantum ad iudicem principalem, qui dicunt antiquis propter aeternitatem.

VESTIMENTUM EIJUS, etc. In hoc notatur excellentia deitatis, quæ est lux inaccessibilis, quia candor inter alios colores plus habet de luce.

CAPILLI CAPITIS EIJUS. Hoc dicitur propter maturitatem iudicantis, quia sententia Dei non est festina, sed maturè prola.

THRONUS EIJUS, etc. Hoc dicitur propter zelum veritatis. Ita conditiones predictæ debent esse in vero iudice.

ESTIUS.

ASPICIEBAM DONEC THRONI, etc. Antiquis dierum est Deus unus et trius, Pater et Filius, et Spiritus sanctus; sicut vocatur propter aeternitatem, quia creaturam omnem, et omnia tempora antecedit. Non potest autem hoc nomine tribui Patri comparatione Filii, ut quidam putaverunt; quia nullo modo Pater sic generat, ut Filio dici possit antiquior, aut plus haec aetas, aut aeternitate precellos; quia in eterno non est principium nec finis, ac proinde non gradus. Quare nec infra, vers. 15, ubi dicitur: *Et ecce cum rubibus cali, quasi filii hominis veniebat, et usque ad antiquas dierum perverit, solum Patrem per antiquam dierum intelligentiam putamus, sed Deum unum, et trinum, eternum, ut iam diximus; ut sensu sit: Christum filium hominis, id est, verum hominem, sublimatum esse ad eam gloriam à qua agnosceretur ab omnibus etiam ipse esse antiquis dierum, id est, eternus ac verus Deus; unde et subdatur: Et dedit ei potestatem, et honorem et regnum, et omnes populi ipsi servient.* Ac tandem: *Potestas ejus potestas aeterna, quæ non auferetur, etc.*

MENOCIUS.

ASPICIEBAM DONEC THRONI, etc. Id est, me adhuc aspiciens throni positi sunt. Describit Daniel divinam majestatem de Antichristo iudicantem, et regnum Christi tradentem.

ANTIQUIS DIERUM, Deus Pater.

TESTIMENTUM EIJUS, etc. Omnia quæ hic Deo tribununtur, nihil aliud quam divinae majestatis splendoris significant, quæ gloria unicæ vocabulo appellari possit.

QUASI LANA MUNDA. Quasi lana alba nullo adhuc colore tintæ, similis vesti capillis aut eandem gloriam, aut canitatem, quæ symbolum est aeternitatis, significat.

THRONUS EIJUS FLAMMÆ IGNIS. Flammæ similis, flammæ, ut apud Ezech. describitur c. 1, n. 10.

ROTE EIJUS IGNIS ACCENSUS. Rota throni igneum eamdem majestatem significant.

TIRINUS.

ASPICIEBAM in celum ad Deum, et ecce THRONI ibi iudicari positi, ET ANTIQUIS DIERUM, Deus Pater,

adeoque tota SS. Trinitas, cum assessoribus angelis, sed it pro tribunal, tanguum judex cognitorum causam Chriſii et Antichristi, de regno et imperio totius mundi disceptantium; simile tribunal habes Apoc. 4 et 5. Vocatur autem *Antiquus dierum*, tum quia plenus est dierum; tum quia fuit ante omnes dies et tempora, imò conditor omnis temporis, ac notitiam habens omnium quæ in tempore acta sunt, vel agerunt. Immunit enim sufficiens insinuatio ac scientia iudicis ad infallibilem sententiam ferendam. Siegit per *testimentum ejus candidum quasi nix*, et *comam capitis quasi lana munda*, puritas et sinceritas iudicis, nullus ob metum vel gratiam ab equitate deflectens. Per *thronum ejus flammeum*, splendor et efficacia iudicis. Per *rotas ignes praesentia ubique*, et providentia iudicis, quæ curri semper instructo, rotisque in omnem partem volentibus per omnia celi et terra spatio continuo seco extendit.

LYRANUS.

VERS. 10. — FLUVIES IGNEUS. Per hoc designatur posna infernalis trahens peccatores in infernum.

CREDEBANTUR, etc. Quia toletor impius ne videat faciem Dei.

MILLIA MILLIUM. Ecce duplex angelorum officium; scilicet angelorum ministrantium nobis, ex Dei ordinatione, cùm dicitur: *Ministrabant ei;* et officium angelorum assistentium, qui vacant contemplationi divinae, cùm subdilueri.

ET DECIES MILLIES CENTENA MILLIA. Et notandum quid ponitur hic numerus determinatus pro indeterminato, quia angelii sunt in maximo numero nobis indeterminato; videm enim sensibiliter, quid corpora coelestia quasi incomparabiliter exceedunt elementa, quia una stella visu notabilis in firmamento, maior est tota terra. Cùm igitur angelii videantur hic se habere respectu hominum, sicut corpora coelestia respectu elementorum, et nec angelii possint excedere homines in continua quantitate, id est ex hoc arguit sancti et doctores quid eos excedunt quasi incomparabiliter in numerositate.

JUDICUM SEDIT, etc. id est, libri conscientiarum, quia conscientia cuiuslibet patebit omnibus, ut sententia Judicis appareat omnibus recta. Similiter liber mente aprietur, qui tenebitur in manu Dei, et liber mortis, qui tenebitur in manu accusatoris.

MENOCIUS.

FLUVIES IGNEUS, etc. Ex Deo quasi ex igne fonte fluvius igneus emanabat, quo non solùm iam gloria, sed etiam pondus celestis, et quasi impetus significat; sic Psal. 96, 5, dicitur: *Ignis ante ipsum procedet, et inflammat in circuitu inimicos ejus.*

MILLIA MILLIUM MINISTRABANT EI. Id est, plurima angelorum ministrabant Deo. Millia millium, vel ut est in Graeco, χίλιαι χιλιάδες, id est, decies millies dena millia, que faciunt centum milliones, sed non

significatur numerus certus, et definitus, sed indefini-
tus, issue maximus.

ASSISTERET EI. Non significantur diversa angelorum officia, quae sunt *assistere*, et *ministrare*, sed unum et idem, est enim superioris hemistichii repetitio; solent enim qui ministrant adstare Domino, et intentos in illum habere oculos, ut iussa capessant.

JUDICUM SEDIT. Deus, et tota judicium corona, an-
geli, scilicet ejus quasi assessores.

LITERA APERTA SUNT. Significantur accusatorum ob-
jecta, et responsiones defendentium patronorum. In-
dicat ergo in divino iudicio adstantibus angelos de
quartâ bestiâ, deque ejus undecimo cornu, hoc est,
de Romano imperio, et Antichristi disputatione, libros
que aperitos esse, hoc est, allatas in utramque par-
titiones. Denique adhuc omni diligentia, et forma
iudicij servata, pronuntiatum esse, quartam bestiam
de medio tollendam, regnamus semperliberum Christo
tradendum; similius iudicij forma supra descripta est
c. 4, n. 14.

TIRINUS.

FLUVIUS IGNEUS RAPIDUS A FACIE, et ore judicis
quasi ex igneo fonte *egredens*, sententia est quam
pronuntiat, instar ignis efficacissima simul et celer-
rima, inquit S. Hier. quam Apoc. 1, v. 16, gladium
vacat *anticipitem*.

MILLIA MILLIUM, inquit *mille millions* ministrantes, et
assistentes ei sunt angeli, ut multitudine innumerata, ita
ad exequandam iudicis sententiam promptissimi, ex-
peditissimi, celerimi. Describitur ergo hic spirituale
et invisible iudicium, quo Deus cogniti causa et Christi
et Antichristi, imperium totius terre et coeli
Christo adjudicat, ut dicitur v. 15 et 14. Antichristum
vero omnesque ejus assecas damnat, et ad
ignes aeternos ablegat, v. 11, 12, etc. Recet tamen
hunc ipsa ab aliquibus aptant etiam iudicio extremo,
quo Christus corporaliter et visibiliter iudicabit om-
nes vivos et mortuos, quia illud istius erit quasi praefu-
lgium, preparatio et inchoatio, quia Christus quasi
creatur judex, et publicè inaugurator Dominus universi,
nemp in actu secundo, seu quadro exercitum actuale.
Porro à prolatâ iudicis sententia, extemplo

LYRANUS.

VERS. 11. — ASPICIERAM, id est, considerabam
quae sententia daretur de bestiâ, scilicet de regno An-
tichristi, qui, ut visum est, quodammodo pertinet ad
quartum regnum.

PROPTER VOCEM, etc. Propter blasphemias ab An-
tichristi prolatas contra Deum.

ET VIDI. Quia intercitetur Antichristus virtute
Dei secundum quod dicit Apostolus ad Thess. 2 :
*Quoniam dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, et de-
structus illustratione adventus.*

VARIETAS LECTIONUM. Vers. 15 et 14.

VERS. 15. — *Vulg.* Aspiciebam ergo in visione noctis,
et ecce cum nubibus colo quasi filius hominis re-
viebat, et usque ad antiquum dierum pervenit; et
in conspectu ejus obtulerunt eum.

Pagn. Coram eo appropinquare fecerunt eum.

CORPUS EJUS, id est, homines mali, qui sunt corpus An-
tichristi, sicut Christus est caput omnium bonorum.

MENOCRUS.

ASPICIEBAM, etc., quasi dicat: Spectabam quem exi-
tum habitura essent verba illa superbie et contumie
in Deum plena, que quartæ bestiæ cornu undeci-
mum, puta Antichristus, loquebatur; ac paulo post
vidi bestiam ipsum interimi, et igni trahi, id est, vidi
Romanum imperium probris aboliri, et quasi in ci-
nerem redigi.

TIRINUS.
LYRANUS.

VIDI QUONIAM INTERFECTA ESSET BESTIA, quasi dicat:
Non solus Antichristus, cornu undecimum bestiæ,
cum suis omnibus occidit, sed et tota bestia, id est,
totum Romanum imperium, *igni traditum*, in cine-
res reductum, et prorsus excisum est: sicut et

VERS. 12. — ALIARUM QUOQUE BESTIARUM, id est,
vidi, scilicet quod omnis potestas tunc cessabit.

ET TEMPORA VITE, à Deo praeordinate.

USQUE AD TEMPUS ET TEMPUS, id est, quamdiu dura-
bit persecutio bonorum à malis. Et per primum tem-
pus intelligent persecutio, que fuit ante primum
Christi adventum, per secundum tempus persecutio
fidelium usque ad adventum Christi secundum, scilicet
ad iudicium, vel secundum aliquos hoc est: refer-
endum ad tempus persecutio Antichristi; sed prima
expositio melius videatur, quia persecutio Antichri-
sti durabit per tempus et tempora, et diuidit tem-
poris, ut habetur infra, cap. 12.

MENOCRUS.

ALIARUM QUOQUE BESTIARUM: quasi dicat: Vidi
etiam tria priora imperia, scilicet Babyloniorum, Per-
sarum et Graecorum perisse. Occisa quidem fuerant
religiae bestiæ ante quartam, sed id est propheta prius
narrauit occisam quartam, quia de eâ possimmo
agebut, et in eam totus, propter verba plena super-
bie, admiratione deflexus erat.

ET TEMPORA VITE, etc., id est, vidi ceteras bestias
constituto ad Deo tempore perisse, neque à Deo pos-
tos excessisse terminos.

TEMPUS ET TEMPUS, id est, suum cuique monarchie
tempus.

TIRINUS.

ALIARUM QUOQUE TIRIUM BESTIARUM, puta Chaldeorum,
Persarum et Graecorum POTESTAS OMNIS aliata
est, suaque queque tempore: nam TEMPORA VITE, et
durationis CONSTITUTA colitus fuerunt singulis, tisque
AD TEMPUS ET TEMPUS, id est, usque ad durationem, et
periodum praeeditam à Deo; quia evoluta vidi
singula imperia occidere et everi: nec enim praefu-
xios à Deo terminos excedere potuerunt. Eversis
omnibus his quatuor monarchiis.

VARIETAS LECTIONUM. Vers. 15 et 14.

Tig. Qui usque ad proiectum aetate pervenit.

Syr. Videbam super nubes coeli.

14. *Vulg.* Et dedit ei potestatem et honorem, et regnum,
et omnes populi, tribus et lingue ipsi servient; po-

testas ejus, potestas aeterna, que non anferetur;
et regnum ejus, quod non corrumpetur.

Sept. Et datus est ipsis principatus.

Syr. Dominum ejus minimè fluxum.
Arab. Potestas que nunquam deficit.

CONCORDIA ET EXPOSITIO LITERALIS.

VERS. 15. — *Obtulerunt eum.* Alii: *Appropinquare fecerunt eum*, scilicet angeli Deo patri offerentes. 14. *Re-
gnum ejus, quod non corrumpetur.* Alii: *Quod fluxum non erit;* erit enim semper permanens, ut pote-
st aeternum.

ANNOTATIONES.

LYRANUS.

VERS. 15. — ASPICIERAM. Hic describitur Christi
triumphalis victoria quantum ad eum humanitatem:
et hoc est quod dicitur, *aspicebam*, id est, conside-
rabam cui potestas ablatâ ab Antichristi, daretur.

ET ECCE CUM NUBIBUS COELI. Sic ut enim Christus
ascendit in coelum secundum humanitatem obsequio
nubium: ita etiam veniet ad iudicium, ut habetur
Act. 1, ubi dicitur: *Hic Jesus qui assumptus est a vobis
in cœlum.* etc.

QUASI FILIUS HOMINIS. Dicitur quasi, quia non solum
est filius hominis, sed plus: quia est filius Dei; et
hoc est quod subditur:

ET USQUE AD ANTIQUUM, etc., id est, ad aequalitatem
Dei Patris in una divina essentia.

ET IN CONSPICUO EIUS, angeli scilicet qui in iudicio
erunt in sequentes.

MENOCRUS.

QUASI FILIUM HOMINIS, etc., id est, habentem formam,
et speciem hominis. Christus enim verus Deus est,
et verus homo.

AD ANTIQUUM BIERUM. Ad thronum Dei Patris.

OBTULERUNT DEUM. Angeli ad solium Dei Patris de-
duxerunt.

MENOCRUS.

VARIETAS LECTIONUM. A vers. 15 ad 18.

dixit mihi interpretationem sermonum, et docuit
me.

Arias. Certitudinem quarebam ab eo de omnibus.

Tig. In hoc toto negotio.

Sept. Dixit mihi veritatem.

Syr. Veritatem verborum meorum exposuit mihi.

17. — *Vulg.* Haec quatuor bestiae magnae, quatuor
sunt regna que consurgent de terra.

Pagn. Quatuor sunt reges.

Sept. Consurgent super terram que auferantur.

18. — *Vulg.* Suscipient autem regnum sancti Dei
altissimi; et obtinebunt regnum usque in seculum,
et seculum seculorum.

Pagn. Regnum sanctorum altissimorum.

Tig. Sancti autem excelsi accipient regnum.

Arab. His abatis sancti, etc., accipient

CONCORDIA ET EXPOSITIO LITERALIS.

VERS. 15. — *Horruit spiritus meus.* Alii: *Effossus est spiritus meus, ager fuit.* Explicat Tig.: *Me Danielem*
animus dereliquit, pre turbatione animo sum quasi desitutus. Territus sum in his. Alii: *Habebam effossum*
spiritum in medio corporis. Alii: *In medio vaginae, id est, intra me; corpus enim est quasi vagina anime.*

17. *Quatuor sunt regna.* Alii: *Quatuor reges, sed reges pro regnis accipi debent;* non enim hic de personis, sed
de rebus, et regnis agitur. 18. *Suscipient regnum sancti Dei altissimi.* Alii: *Regnum altissimorum.* In Hebreo
non est *Dei*, sed *solum kadise ghelion, in sanctorum altissimorum, vel sancti altissimi in nominativo, aut Sancti*
sancrorum; est enim regimen genitivi, altissimi est genitivus; si autem alii legunt, altissimorum, usurpan-
plure pro singulari.

LYRANUS.

VERS. 15. — HORRUIT SPIRitus MEUS. Hie ponitur visionis interpretatio : et primò in generali, secundò in speciali, quantum ad regnum Christi, ibi : *Post hoc volui.* Dicit ergo primò sic Daniel : *Horruit spiritus meus, etc.* Propter mala que videbat fieri in futurum, et propter blasphemias contra Deum, et propter insolitam visionem. Sequitur.

MENOCIUS.

HORRUIT SPIRitus MEUS, tam portentoso viso, sicut supra, c. 16, et infra, c. 10, 16.

VISIONES CAPITIS MEI. Quia mihi per quietem oblatas fuerant.

LYRANUS.

VERS. 16. — ACCESSI AD UNUM DE ASSISTENTIBUS, scilicet, angelis, qui assistebant iudici : iste tamen accessus fuit in imaginaria visione.

MENOCIUS.

DE ASSISTENTIBUS, angelis.

LYRANUS.

VERS. 17. — H. E. QUATUOR BESTIE CONSURGENT, successivè scilicet, sicut patet ex predictis.

MENOCIUS.

CONSURGENT, tria ultima; nam primum, scilicet Chaldaeorum regnum, jam surrexerat.

VARIETAS LECTONUM. A vers. 19 ad 24.

VERS. 19. — *Vulg.* Post hoc volui diligenter discere de bestiâ quartâ, quae erat dissimilis valde ab omnibus, et terribilis nimis : dentes et ungues ejus feroci : comedebat, et communuebat, et reliqua pedibus suis conculebat.

Pagn. Volui stare sub veritate bestiæ.

Arias. Quæ ipsa varians.

Tigur. Devoravit, etc.

Syr. Tunc optavi investigare.

Arab. Exploravi veritatem.

20. — *Vulg.* Et de cornibus decem, quæ habebat in capite : et de aliò quod ortum fuerat, ante quod cediderant tria cornua : et de corni illo, quod habebat oculos, et os loquens grandia, et majus erat ceteris.

Pagn. Et aspectus ejus major socii suis.

Tig. Magnificentius alii videbatur.

Sept. Et excusaret de prima.

Syr. Cujus species major erat quam sociorum ejus.

21. — *Vulg.* Aspiciebam, et ecce cornu illud faciebat bellum adversus sanctos, et prevalebat eis.

Syr. Eorumque fortitudinem superare.

CONCORDIA ET EXPOSITIO LITTERALIS.

VERS. 19. — VOLUI DILIGENTER DISCERE DE BESTIA : Recitè Syrus : Optari investigare veritatem de bestiâ, scilicet quid portenderet. 20. Et majus erat ceteris ; alii : *Magnificentius* ; alii : *Cujus species major erat quam sociorum*, scilicet, aliorum regnum. 22. *Judicium dedit sanctis Excelsi* ; alii : *Datum est sanctis altissimi*. Vide Concord. superiorum, 23. *Quod major erit omnibus regnis* ; alii : *Quod differat, scilicet in potestate*. Explicant Sept. : *Quod superabit alia regna, erit poterior alia superioribus*. Sept. Rom. : *Superabit malis omnes priores* ; alii : *Superabit malos*. Et licet utrumque sit verum, tamen haec duo malis et malos non habentur in Regno, nec in Compl.

LYRANUS.

VERS. 18. — SUSCIPIENT AUTEM REGNUM. Posit ita quatuor regna.

SACRTI DEI ALTISSIMI. Et hoc erit in iudicio finali, quia tunc cum Christo regnabunt illi, qui modò propter ipsum opprimuntur.

ET OBTINEBUNT REGNUM USQUE IN SECULUM, etc., id est, aeternitatem. Ubi enim istud nomen *seculum*, sic duplicatur, intelligitur aeternitas, ut supra dictum est.

MENOCIUS.

SUSCIPIENT AUTEM REGNUM. Regnum adipiscerent, consequentur.

SACRTI DEI ALTISSIMI. Vox *sanceti*, est nominativi causus, et significatur regnum felix, et beatum, ad quod sancti evenient post occisionem Antichristi, et post extreum iudicii diem.

TRINUS.

SACRTI, homines Christi assecuti, et DEI ALTISSIMI fideles servi, ante sub iugo istorum imperiorum pressi, depresso, excisi, jam mutatis vicibus suscipient de manu iudicis regnum, illudque obtinebunt aeternum. Sed antequam conteratur Antichristus.

Pagn. Judicium datum sanctis altissimi.

Tigur. Et preuenit aduentus sancti.

Arab. Donec venisset antiquus dierum, et iudicium dedit sanctis Excelsi, et tempus advenit, et regnum obtinebunt sancti.

Pag. Judicium datum sanctis altissimi.

Tigur. Et sic pene aduentus.

Arab. Donec venisset antiquus dierum, et dedisset.

23. — *Vulg.* Et sic ait : Bestia quarta, regnum quartum erit in terra, quod majus erit omnibus regnis, et devorabit universam terram, et conculebit, et communiet eam.

Pagn. Et turbabit eam.

Arias. Regnum, etc., quod differat ab omnibus regnis.

Sept. Quod superabit.

Syr. Quod prestat.

24. — *Vulg.* Porro cornua decem ipsius regni, decem reges erunt : et alii consurget post eos, et ipse potentior erit prioribus, et tres reges humiliabit.

Arias. Ipse differat a prioribus.

Pagn. Qui tres reges deprimit.

Sept. Qui superabit malis omnes priores.

Alii. Superabit malos. Haec duo absunt à Compl.

LYRANUS.

VERS. 19. — POST HOC VOLUI, etc. Hie ponitur interpretationis visionis in speciali, de quartâ bestiâ, et parvulo cornu ejus. Et patet sententia ex his quæ dicta sunt de quarto regno, usque ibi.

VERS. 20. — ET DE CORNU ILLO, id est, Antichristi.

QUOD HABEBAT OCULOS. Quod signat ejus minimam astutiam.

ET OS LOQUENS GRANDIA, id est, blasphemias contra Deum.

ET MAJUS ERAT CETERIS. Quia regnum Antichristi erit maximum secundum extensionem, licet sit parvum secundum durationem.

VERS. 21. — ASPICIEBAM, id est, considerabam.

ET ECCE CORNU, id est, Antichristus.

FACIEBAT BELLUM. Quia tunc erit maxima persecutio sanctorum.

MENOCIUS.

FACIEBAT BELLUM ADVERSUS SANTOS. Regnum Antichristi, Deo ad tempus permittente, sanctos vinebat. Dum ab angelo interpretatione visi petiti, alia quedam de undecimo cornu commemorat, quæ ante non dixerat.

LYRANUS.

VERS. 22. — DONEC VENIT, etc., quia ante adventum iudicis interficietur Antichristus.

VARIETAS LECTONUM. V. 23 ad 28.

VERS. 23. — *Vulg.* Et sermones contra Excelsum loquerunt, et sanctos Altissimi contulerunt : et putabat quod possit mutare tempora, et leges, et traducere in manu ejus usque ad tempus, et tempora, et dimidium temporis.

Pag. Ex parte Altissimi loquerunt, et sanctos Altissimos.

Ariasi.

Tigur. Verba faciet de rebus divinis : ceterum excelsos sanctos implicabit, etc., tradentur in ejus potestatem, seu longo, seu breve temporis spatio.

Sept. Sanctos Altissimi faciet veterascere.

Chald. Ad latus Excelsi loquerunt.

Syr. Loquetur adversus sanctos fraudem.

Aliqui legunt. Seducit sanctos.

S. Justinus. Sanctos evertet.

26. — *Vulg.* Ut iudicium sedebit, ut auferatur potestia, et conteratur, et disperserat usque in finem.

Pagn. Et potestatem ejus auferent ut dissipent, etc., in eternum.

Arias. Ad delendum, ad perdendum.

CONCORDIA ET EXPOSITIO LITTERALIS.

VERS. 25. — SERMONES CONTRA EXCELSUM LOQUERUNT : *Chald.* : Ad latus Excelsi, id est, versus eum, contra. Alii : Verba faciet de rebus divinis, sed irrorient et fraudulentur. *Et sanctos Altissimi contuleret*; *Sept.*, *veterascere faciet*; *Chald.* enim est iebala, id est, veterascere faciet, atteret, consumet, ut vestes vetustate consumuntur : unde *Sept.* vertunt *ταχινία*, quod est *veterascere faciet*, pro quo ali corrupte legunt *τάχινος*, id est, seducit. Usque ad tempus et tempora, et dimidium temporis : *Alii* : *Seu longo, seu breve temporis spatio* ; sed si aliud volunt intelligere quam quod à *Vulg.* habetur, et à *Sept.*, scilicet ut per tempus annos intelligatur, et per tempora duo anni, et per dimidium temporis dimidium anni, non sunt admittendi. 26. *Judicium sedebit*; *Alii* : *Erigetur latus iudicij*; *Vulg.* dixerat ante se, quia illuc refererat figuram quam viderat, hic futurum, quod illa futura significabat. 28. *Facies mea immutata*; *Alii* : *Splendore mel*. Vide Concord., v. 6, cap. 15.

ET JUDICIUM, id est, victoriam judicis dedit eis contra oppressores eorum, secundum quod dicunt Sapiens, 5, 1 : *Stabunt justi in magnâ constâtiâ*, etc., vel quia perfecti cum Christo judicabunt.

ET TEMPUS ADVENTI, scilicet iudicij finalis.

ET REGNUM OBTINGERUNT SANCTI, id est, potestatem contra eos qui iniustè ipsos affligerunt.

MENOCIUS.

JUDICIUM DEDIT SANCTIS. Potestatem judicariam, vel, sensus est, pro sanctis pronuntiâ quod Italice dicimus : *Das la sentenza in favore*.

TEMPUS ADVENTI, etc., quo in regni coelestis possessionem mitteretur.

LYRANUS.

VERS. 25. — ET SIG AIT, scilicet, angelus, qui loquebatur Danieli.

BESTIA QUARTA, REGNUM, scilicet, regnum Romanum, ut praedictum est. Quod autem sequitur, supra expositum est usque tibi.

VERS. 24. — PORRO CORNU DECIM, etc., scilicet, siue regnantes imminentे tempore Antichristi, qui ibi dividunt regnum Romanorum.

ET ALIUS CONSURGET POST EOS, scilicet Antichristus. Quod sequitur, patet ex predictis usque ibi.

MENOCIUS.

ALIUS CONSURGET, id est, Antichristus.

VARIETAS LECTONUM. A vers. 25 ad 28.

VERS. 25. — *Vulg.* Et sermones contra Excelsum loquerunt, et sanctos Altissimi contulerunt : et putabat quod possit mutare tempora, et leges, et traducere in manu ejus usque ad tempus, et tempora, et dimidium temporis.

Syrs. Usque ad regni exterminium. *Arab.* Erigit locus iudicii.

27. — *Vulg.* Regnum autem, et potestas, et magnitudo regni, quo est subter omne colum, detur populo sanctorum Altissimi : cuius regnum, regnum sempiternum est, et omnes reges servient ei, et obediunt.

Pagn. Et omnes potestates ei servient.

Tigur. Omnes primatus.

Sept. Et magnitudo regum qui subierit, etc.

Syr. Dominatus et majestas.

28. — *Vulg.* Hucusque finis verbi. Ego Daniel multum cogitationibus meis conturbabar, et facies mea mutata est in me : verbum autem in corde meo conservavi.

Ariasi. Et splendoris mei immutati super me.

Tigur. Hactenius de hoc negotio, etc., mea forma in mea commutata est.

Syr. Vehementer anxerunt me cogitationes mee, etc., rem istam servavi. — *Arab.* Exagitaverunt me.

LYRANUS.

VERS. 25. — ET PUTANT, id est, cursum et modum vivendi, et hoc ex nimia ejus superbia procedit.

ET LEGES, à Deo datas, quia cultum Dei auferet posse suo, et sibi illum cultum usurparit, ostendens se tanquam sit Deus, ut dicit Apost. 2 ad Thes. 2. Sequitur:

ESTIUS.

ET SERMONES CONTRA EXCELSUM LOQUENTUR, etc. De Antichristo huc dicti sunt certum videatur; quin etiam eum regaturum, et sanctos persecutum annos tres circiter et dimidium. Neque enim hoc loco tantum dicitur: *Tempus, et tempora, et dimidium temporis;* id est, annum, et duos annos, et dimidium anni, ut communiter exponitur; sed etiam Apocal. 12. Ac praeceps, alii pluribus locis inveniuntur numeri, qui idem temporis spatium reddunt. Sie Apoc. 11: *Et calcabunt civitatem sanctam mensibus 42.* Et ejusdem lib. c. 15: *Data est ei potestas facere menses 42;* qui numerus mensis, itidem est trium annorum, et dimidi. At denique *dimidium illud hebdomadis,* id est, dimidium septem annorum, de quo infra, c. 9, et *dies illi 1260,* quorum mentio est apud hunc eundem prophetam, c. 12, et qui numerus etiam est Apocal. 11 et 12 dierum 1260, qui conficiunt annos tres, et dimidium. Quonodo tandem etiam de Antichristo intelligi possit, v. ne c. seq., v. 10.

MENOCHIUS.

SANCTOS ALTISSIMI CONTERET. In Chaldaeo est *ieballa,* id est, *reverescere facit,* atteret, consumet, ut vestes vetustate consumantur. In Graeco est, *maxizomenos,* edem sens.

MUTARE TEMPORA. Aliqui intelligent de statis temporibus festis, ut sunt Pascha, Pentecostes, observatione diei dominice, etc. Alii de terminis singulis regnis a Deo prescriptis.

LEGES, evangelicas, et quascumque alias voluerit.

TRAEDENTUR IN MANE EIUS. Permittebit ei, ut circa leges, Ecclesiae mores et consuetudines illius, mutet aliqua.

USQUE AD TEMPUS, etc. Tempus annum significat; tempora, annos duos; dimidium temporis, anni dimidium, id est, per annos tres cum dimidio. Sic D. Joan. in Apoc., c. 12, 6, quasi Danielis interpres, dicit mulierem, id est, Ecclesiam, fugisse in solitudinem per dies 1260, que dierum summa tres annos et dimidium facit.

TIRINUS.

POTABIT QUOD POSSET MUTARE TEMPORA singulis monarchis et regnis prescripta à Deo, ut dixi v. 12; item LEGES, id est, decreta Dei de duratione, amplitudine, et potentia singularum; ita Mardonius. Sed falletur miser; nam duratio monarchie, seu plenū imperii ipsius, quo TRADENTUR sancti et Christi fideles in manu eius, ut liberè in omnes seviat, non durabit nisi usque AD TEMPUS, ET TEMPORA DUO, ET DIMIDIUM quarti temporis, id est, ad tres annos cum medio, ut passim veteres Patres exponunt, et ipsiemsit Dian. c. 12, v. 7 et 11, et S. Joannes in Apocalypsi ita explicant,

ipso etiam menses omnes, imo dies enumerantes. Petes quare haec non possunt exponi de perscen-
— Respondeo: Quia falsum est, post illos tres annos cum medio sanctos obtinuisse regnum, quod est sub-
ter omne celum, illudque aeternum, ut hic v. 27, affir-
mat Daniel. Hoc enim quadrare non potest nisi in regnum Christi et sanctorum; quod à nece Antichristi inchoabunt subter omne celum, id est, ubique terrarum, sive in omni plaga celo subjacta. Confirmant autem, et stabilent hoc sum regnum paulo post, cum peracto universi iudicio, triumphabundi dem-
gradabunt in celum, ubi corpore et anima gloriis, cum Christo aeternum regnabunt. Noster tamen Al-
casar vult tam haec, quam illa c. 12, v. 9, ac litteram intelligenda etiam de persecutione Antiochi, et profana-
tione, si non templi, certè urbis sancte, quam unā cum eae Sion occupavit tribus annis cum dimidio, ut ex Josepho colligitur. Quod si verum est, figura aduanussum respondere figurato suo.

LYRANUS.

VERS. 26. — ET JUDICUM SEDEBIT, ut Dei sententia auferatur malorum potesta, ut dicitur in littera.

MENOCHIUS.

JUDICUM SEDEBIT, judices sodebunt, ut supra, n. 10. ET AUFERATUR POTENTIA, quarti regni, et Antichristi. DISPERERAT USQUE IN FINEM, id est, penitus aboleatur.

LYRANUS.

VERS. 27. — REGNUM AUTEM. Quia omne quod includit infra ambitum celi ultimi, scilicet empyri, dabitur sanctis, quia deditum ad gloriam eorum. Et ex verbis istis patet, quod loquitur Daniel non tantum de regno terreno, sed etiam de coelesti.

MENOCHIUS.

MAGNITUDO REGNI, QUE EST SUTER, etc. Amplum Ecclesiae regnum, quod per omnem mundi plagam diffundetur.

DETUR POPULO SANCTORUM ALTISSIMI. Cives enim Ecclesiae militantis sicut cives Ecclesiae triumphantis, et in ilam transubsceruntur.

LYRANUS.

VERS. 28. — HECUSUS FINIS VERI, angeli loquuntur cum Daniele, et docentis eum de praedicta visione. Sequitur:

Ego DANIEL MUL. COGI. Propter Dei blasphemias furas et oppressiones sanctorum.

ET FACIES MEA. Quia ex vehementi cogitatione et abstractione à corporis sensibus multum immunitur hominis virtus.

VERBUM AUTEM IN COR. Usque ad tempus debitum descriptionis et denuntiationis. Vel aliter.

CONSERVAVI, id est, memoriter tenui, sicut rem dignam memoriam.

MORALITER exponendo possumus dicere quod prima bestia signat sevitiam tyrannorum; secunda perfidiam hereticorum; tercia fraudulentiam simulatorum; quarta malitia simulacrum. Prima habet corpus leonis, in quo denotatur crudelitas principis,

que est efficacissima ad male agendum; habet autem duas alas, scilicet nobilitatem generis et potestatem regiminis, haec enim duo maximè crudelitatem sup-
portant; sed si ab iste auferantur, stat super pedes suis sicut homo, id est, fit humanus, qui ante erat crudelis et durus. Et eor datur ei per recognitionem sui et dilectionem Dei. Secunda bestia est ursus, qui habet debile caput: quia heretici habent debile fundamen-
tum; et in parte sticti, quia precisi sunt ab Ecclesiâ; tres ordines dentum in ore ejus, quia tribus modis se munient heretici, scilicet per auctoritates canonicas male intellectas, per rationes sophisticas, et per rationes vera scientia male tamens applicatas: propter hoc dicitur Apocal. 16 cap.: *De ore pseudo-
prophetarum procedebant tres spiritus immundi in modum ramarum.* Tertia bestia est pardus, qui est totus varius; ita simulators sunt vari corde, verbo et facto, ut decipiunt quoconquo modo. Quatuor capita hujus bestie sunt quatuor intentiones male, scilicet vanitas superbia, voluptas lascivia, cupiditas avaritiae, libertas insolentiae. Intentione enim assequendi ista, vel aliquod istorum, procedit communiter fraudulentia simularum. Quatuor autem alae quibus nituntur consequi predicta, sunt amicitia ficta, vel pruriens; beneficentia largiens; apparentia mentevis, scilicet sanctitatem; applaudens blandiens, scilicet superiores. Quarta bestia inominabilis et terribilis, continens in se omnem ferociatem aliarum bestiarum, est malitia simulacrum, quia malitia simulacrum continet in se malitiam predictorum vitiorum; habet

CAPUT VIII.

4. Anno tertio regni Baltassar regis, visio appa-
ruit mihi. Ego Daniel, post id quod videram in prin-
cipio,

2. Vidi in visione mihi, cum esset in Susi ca-
tro, quod est in Elam regione: vidi autem in visione
esse me super portum Ula:

3. Et levavi oculos meos, et vidi: et ecce aries unus stabat ante paludem, habens cornu excelsa, et unum excelsius altero, atque crescens postea.

4. Vidi cornibus ventilantem contra occi-
denter, et contra aquilonem, et contra meridem, et omnes bestiae non poterant resistere ei, neque libe-
rari de manu ejus; facte secundum voluntatem suam, et magnificatus est.

5. Et ego intellegbam: ecce autem hircus capra-
rum veniebat ab occidente super faciem totius terra, et non tangebat terram: porrò hircus habeat cornu
insigne inter oculos suos.

6. Et venit usque ad aritem illum cornutum, quem videram stantem ante portam, et eccecurrit ad eum in impetu fortitudinis sue.

7. Cumque appropinquasset proprie aritem, effera-
tus est in eum, et percussit aritem: et commi-
nit duo cornua ejus, et non poterat aries resistere ei: et cumque eum misisset in terram, concucavit, et
nemo quicunq; liberat aritem de manu ejus.

8. Hircus autem caprarum magnum factus est ni-
pus: cumque crevisset, fractum est cornu magnum,

MENOCHIUS.

HUC USQUE FINIS VERI, scilicet angelus, quasi dicat: Hie finem dicendi fecit angelus. Vel, sententia est: Hac enim visio, que me validè sollicitum habuit.

VERBUM AUTEM, etc. Res singulas, quas videram, diligenter observavi, ut aliis declarare possem. Hacte-
nus Daniel scripsit Chaldaeis; relata vero, que se-
quuntur, Hebraice.

CHAPITRE VIII.

1. La troisième année du règne du roi Baltassar, j'eus une vision, moi Daniel, après ce qui j'avais vu au commencement.

2. Je vis dans une vision lorsque j'étais au château de Susa, qui est au pays d'Elam, et il me parut dans cette vision que j'étais à la porte d'Ula.

3. Je levai les yeux, et je vis un bœuf qui se tenait devant le marais: il avait les cornes élevées, et l'une était plus élevée que l'autre, et croissait peu à peu.

4. Après cela, je vis que le bœuf donnait des coups de cornes contre l'occident, contre l'aquilon, et contre le midi; et toutes les bêtes ne pouvaient lui résister, ni se délivrer de sa puissance; et il fit tout ce qu'il voulut; et il devint fort puissant.

5. J'étais attentif à ce que je voyais; et en même temps un bœuf vint de l'occident sur la face de toute la terre; et il ne touchait point la terre: et ce bœuf avait une corne forte grande entre les deux yeux.

6. Il vint jusqu'à ce bœuf qui avait des cornes, que j'avais vu se tenir devant la porte; et s'élançant avec une grande impétuosité, il courut à lui de toute sa force.

7. Lorsqu'il fut venu près du bœuf, il l'attaqua avec furie, et le perça de coups: il lui rompit les deux cornes, sans que le bœuf pût lui résister; et l'ayant jeté par terre, il le foulà aux pieds, et personne ne put délivrer le bœuf de sa puissance.

8. Le bœuf ensuite devint extraordinairement grand: et ayant crû, sa grande corne se rompt, et il se forma quatre cornes au-dessous, vers les quatre vents du ciel.

8